

СУТНІСТЬ, МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНКИ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

GIST, THE METHODOLOGY OF ESTIMATION AND MODERN TENDENCIES IN THE BANKRUPTCY OF ENTERPRISES IN UKRAINE

Фугело Павліна

канд. екон. наук, доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський, Україна

ORCID: 0000-0002-2166-0206

Pavlina Fuhelo

State Agrarian and Engineering University in Podilia

Актуальність теми зумовлена нестабільним станом економічної та політичної ситуації в Україні, а також впливом пандемії COVID-19, які підвищують ймовірність загрози банкрутства підприємств.

У статті розглянуто різні підходи до питання економічної сутності банкрутства. Встановлено відмінності між поняттями банкрутство та неплатоспроможність. Вивчено методи прогнозування та визначення ймовірності банкрутства. Здійснено їх поділ на групи. Здійснено оцінку ймовірності банкрутства підприємства за допомогою моделей Альтмана, Таффлера, Спрінгейта, Терещенка, Матвійчука, двофакторної моделі оцінки ймовірності банкрутства підприємства. Проаналізовано динаміку кількості заяв у справах позовного провадження про банкрутство. Вивчено зміни до законодавства з питань банкрутства у зв'язку з пандемією COVID-19.

Перспективами подальшого дослідження є окреслення шляхів запобігання банкрутству.

Ключові слова: банкрутство, неплатоспроможність, методи оцінки банкрутства, законодавство з питань банкрутства, ймовірність банкрутства.

The urgency of the topic is due to the unstable economic and political situation in Ukraine, as well as the impact of the COVID-19 pandemic, which increases the likelihood of bankruptcy.

Bankruptcy - the inability of the debtor recognized by the commercial court to restore its solvency through the reorganization and restructuring procedure and

repay the monetary claims of creditors established in the manner prescribed by the Bankruptcy Procedure Code of Ukraine other than through the liquidation procedure. The article considers different approaches to the economic essence of bankruptcy. The difference between the concepts of bankruptcy and insolvency is established. Methods for predicting and determining the probability of bankruptcy are grouped as follows: 1) expert methods (Argentina method (A-score), or collapse probability estimates; Scone method; Kovalev's method of qualitative analysis); 2) economic and mathematical methods (discriminant analysis; cluster analysis; classification trees; simulation modeling); 3) artificial intelligent systems (diagnostic expert systems; neural network computing systems); 4) methods of assessing the financial condition (the system of indicators of W. Beaver; the method of diagnosing the bankruptcy of the company I. Blanc; the method based on the calculation of the financing ratio of illiquid assets; the model of financial equilibrium of the company J. François and I. Romane).

The probability of bankruptcy of the enterprise is estimated by means of models of Altman, Taffler, Springgate, Tereshchenko, Matviychuk, two-factor model of an estimation of probability of bankruptcy of the enterprise.

The dynamics of the number of applications in bankruptcy proceedings is analyzed. Amendments to the bankruptcy law in connection with the COVID-19 pandemic have been studied.

Prospects for further research are to outline ways to prevent bankruptcy.

Key words: bankruptcy, insolvency, methods of bankruptcy assessment, bankruptcy legislation, probability of bankruptcy.

Постановка проблеми

Нестабільний стан економічної та політичної ситуації в Україні протягом останніх років негативно вплинув на роботу підприємств. Минулоріч свої корективи внесла і пандемія COVID-19.

Тому посилилась загроза втрати нормального функціонування і, як наслідок - банкрутства для багатьох суб'єктів господарювання.

Це зумовлює необхідність своєчасного виявлення кризових явищ на підприємствах, що дасть змогу використання спеціальних механізмів спрямованих на підвищення ефективності їх діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питаннями діагностики ймовірності банкрутства та розробкою шляхів його запобігання займались багато вчених: І. Бланк, О. Данілова, А. Матвійчук, Т. Паєнтко, О. Пластун, Л. Ситник, О. Терещенко, І. Чібісова та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сучасному етапі важливими та актуальними аспектами є оцінка законодавчих нововведень, прийнятих у зв'язку з пандемією COVID-19; визначення нових підходів щодо мінімізації банкрутства підприємств.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є дослідження сутності банкрутства, розкриття методів оцінки і прогнозування банкрутства підприємств, аналіз сучасних тенденцій банкрутства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «банкрутство» є досить багатограним. На думку Бланка І. А. банкрутство – це реалізація катастрофічних ризиків підприємства в процесі його фінансової діяльності, внаслідок якої воно нездатне задовольнити у встановлені терміни пред'явлені з боку кредиторів вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом [1].

На думку Данілова О. Д., Паєнко Т. В. банкрутство – нездатність підприємства задовольнити вимоги кредиторів щодо оплати товарів (робіт, послуг), включаючи нездатність забезпечити обов'язкові платежі до бюджету і позабюджетних фондів, у зв'язку з перевищенням зобов'язань боржника над його майном чи у зв'язку з незадовільною структурою балансу боржника [2].

Терещенко О. О. розглядає банкрутство підприємства як наслідок глибокої фінансової кризи, система заходів щодо управління якою не дала позитивних результатів [3].

Пластун О. Л. вважає, що банкрутство – це пов'язана з недостатністю активів у ліквідній формі, нездатність юридичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності задовольнити вимоги своїх кредиторів у встановлений для цього строк [4].

Згідно із Кодексом України з процедур банкрутства від 21.10.2019 року, банкрутство – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Кодексом, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури [5].

Необхідно розрізняти поняття неплатоспроможність та банкрутство.

На відміну від банкрутства як юридичного факту, що встановлюється судом та породжує певні правові наслідки, *неплатоспроможність* є фактичним станом, у якому опинився суб'єкт господарювання, пасиви якого перевищують його активи, що унеможлиблює проведення ним розрахунків з кредиторами [6].

В цілому всю сукупність методів прогнозування та визначення ймовірності банкрутства, що пропонуються різними авторами, можна згрупувати наступним чином:

1) експертні методи (метод Аргенти (А-рахунок), або оцінки ймовірності краху; метод Скоуна; методика компанії ERNST&WHINNEY; методика якісного аналізу В.В. Ковальова);

2) економіко-математичні методи (дискримінантний аналіз; кластерний аналіз; дерева класифікації; імітаційне моделювання);

3) штучні інтелектуальні системи (діагностичні експертні системи; системи нейромережових обчислень);

4) методи оцінки фінансового стану (система показників У. Бівера; методика діагностики банкрутства підприємства І. Бланка; методика, заснована на розрахунку коефіцієнта фінансування важколіквідних активів; модель фінансової рівноваги підприємства Ж. Франшо та І. Романе) [7].

Найбільш поширені методи прогнозування ймовірності банкрутства, засновані на використанні фінансових коефіцієнтів.

Порівняємо результати оцінки ймовірності банкрутства для одного з сільськогосподарських підприємств Хмельницької обл., використовуючи кілька найчастіше застосовуваних зарубіжних і вітчизняних моделей (табл. 1).

З таблиці бачимо, що за всіма моделями розрахунку ймовірності банкрутства підприємство протягом останніх років перебуває у стабільному фінансовому положенні і йому не загрожує перспектива стати банкрутом. Тобто в цілому результати прогнозів за всіма варіантами збігаються.

Варто зазначити, що на сьогодні, однією з найоптимальніших для українських підприємств вважається модель Матвійчука А. В.

Але будь-яка модель даватиме надійні результати лише за стабільних умов функціонування об'єктів, котрі досліджуються. А це не характерно для вітчизняних підприємств. Управління системою, яка функціонує в умовах невизначеності, вимагає особливої обережності і обдуманості. Вироблення найбільш обґрунтованого комплексу мір важливе тому, що в ситуації, коли кінцевий результат не визначений однозначно, на розвиток подій можна впливати тільки рішенням, що приймається [8].

Тому потрібно працювати над моделями, які б враховували і специфіку галузей і мінливу політико-економічну ситуацію в Україні.

Таблиця 1

Моделі прогнозування ймовірності банкрутства підприємств

Формула	Ймовірність банкрутства
Модель Альтмана	
$Z = 1,2 \cdot X_1 + 1,4 \cdot X_2 + 3,3 \cdot X_3 + 0,6 \cdot X_4 + 0,999 \cdot X_5$ де X_1 – чистий капітал X_2 – нерозподілений прибуток / сума активів; X_3 – прибуток до сплати податку і відсотків / сума активів; X_4 – ринкова вартість акцій / позикові зобов'язання; X_5 – виручка / сума активів	$Z < 1,8$ імовірність банкрутства підприємства дуже висока; в межах 1,81-2,70 – висока; в межах 2,71-2,99 – можлива; 3,00 і більше – дуже низька.
$Z_{2018} = 1,2 \cdot 0,6 + 1,4 \cdot 0,5 + 3,3 \cdot 0,97 + 0,6 \cdot 1,47 + 0,999 \cdot 0,97 = \mathbf{6,47}$ $Z_{2019} = 1,2 \cdot 0,93 + 1,4 \cdot 0,8 + 3,3 \cdot 1,69 + 0,6 \cdot 9,51 + 0,999 \cdot 1,69 = \mathbf{15,27}$ $Z_{2020} = 1,2 \cdot 0,42 + 1,4 \cdot 0,38 + 3,3 \cdot 0,66 + 0,6 \cdot 0,7 + 0,999 \cdot 0,66 = \mathbf{4,29}$	
Модель Таффлера	
$Z = 0,53 X_1 + 0,13 X_2 + 0,18 X_3 + 0,16 X_4$ X_1 – операційний прибуток / короткострокові зобов'язання; X_2 – оборотні активи / сума зобов'язань; X_3 – короткострокові зобов'язання / сума активів; X_4 – виручка / сума активів.	Якщо величина Z рахунку більше 0,3, це свідчить, що у фірми непогані довгострокові перспективи, а якщо менше 0,2, то банкрутство більш ніж ймовірно.
$Z_{2018} = 0,53 \cdot 0,24 + 0,13 \cdot 1,48 + 0,18 \cdot 0,4 + 0,16 \cdot 0,97 = \mathbf{0,55}$ $Z_{2019} = 0,53 \cdot 3,24 + 0,13 \cdot 6,58 + 0,18 \cdot 0,07 + 0,16 \cdot 1,69 = \mathbf{2,86}$ $Z_{2020} = 0,53 \cdot 0,22 + 0,13 \cdot 1,39 + 0,18 \cdot 0,58 + 0,16 \cdot 0,66 = \mathbf{0,51}$	

Модель Матвійчука А.В. $Z=0,033 \cdot X_1 + 0,268 \cdot X_2 + 0,045 \cdot X_3 - 0,018 \cdot X_4 - 0,004 \cdot X_5 - 0,015 \cdot X_6 + 0,702 \cdot X_7$	
$Z > 1,104$, свідчить про задовільний фінансовий стан та низьку ймовірність банкрутства. Зі збільшенням значення Z підвищується стійкість стану компанії. За значення $Z \leq 1,104$ виникає загроза фінансової кризи. Відповідно зі зменшенням Z росте загроза банкрутства аналізованого підприємства	$Z > 1,104$, свідчить про задовільний фінансовий стан та низьку ймовірність банкрутства. Зі збільшенням значення Z підвищується стійкість стану компанії. За значення $Z \leq 1,104$ виникає загроза фінансової кризи. Відповідно зі зменшенням Z росте загроза банкрутства аналізованого підприємства
$Z_{2018} = 0,033 \cdot 1,5 + 0,268 \cdot 2,42 + 0,045 \cdot 1,63 - 0,018 \cdot 1,03 - 0,004 \cdot 0,33 - 0,015 \cdot 4,02 + 0,702 \cdot 0,15 = \mathbf{0,8}$ $Z_{2019} = 0,033 \cdot 1,68 + 0,268 \cdot 24,6 + 0,045 \cdot 1,87 - 0,018 \cdot 0,59 - 0,004 \cdot 0,89 - 0,015 \cdot 0,1 + 0,702 \cdot 9,51 = \mathbf{13,4}$ $Z_{2020} = 0,033 \cdot 4,54 + 0,268 \cdot 1,13 + 0,045 \cdot 1,6 - 0,018 \cdot 1,52 - 0,004 \cdot 0,29 - 0,015 \cdot 0,59 + 0,702 \cdot 0,7 = \mathbf{1,1}$	
Модель Терещенка	
$Z = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6$ X_1 – відношення грошових надходжень до зобов'язань; X_2 – відношення валюти балансу до зобов'язань; X_3 – відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів; X_4 – відношення прибутку до виручки; X_5 – відношення виробничих запасів до виручки; X_6 – відношення виручки до основного капіталу.	$Z > 2$ – підприємство вважається фінансово стійким, і йому не загрожує банкрутство; $1 < Z < 2$ – фінансова рівновага (фінансова стійкість) підприємства порушена, але при умові переходу до антикризового управління банкрутство йому не загрожує; $0 < Z < 1$ – підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних дій; $Z < 0$ – підприємство напівбанкрот.
$Z_{2018} = 1,5 \cdot 0,02 + 0,08 \cdot 2,47 + 10 \cdot 0,01 + 5 \cdot 0,01 + 0,3 \cdot 0,39 + 0,1 \cdot 1,63 = 0,66$ $Z_{2019} = -1,5 \cdot 0,11 + 0,08 \cdot 10,5 + 10 \cdot 0,23 + 5 \cdot 0,14 + 0,3 \cdot 0,26 + 0,1 \cdot 1,82 = 3,935$ $Z_{2020} = 1,5 \cdot 0,001 + 0,08 \cdot 1,70 + 10 \cdot 0,12 + 5 \cdot 0,19 + 0,3 \cdot 0,61 + 0,1 \cdot 1,57 = 2,62$	
Двофакторна модель оцінки ймовірності банкрутства підприємства	
$Z = - 0,3877 - 1,0736 K_n + 0,0579 K_z$ K_n – показник поточної ліквідності (покриття) K_z – показника питомої ваги позикових коштів в пасивах підприємства	За двофакторною моделлю ймовірність банкрутства будь-якого суб'єкта господарювання є дуже малою за будь-якого від'ємного значення коефіцієнта Z і великою – за $Z > 1$.
$Z_{2018} = - 0,3877 - 1,0736 \times 1,49 + 0,0579 \times 0,4 = -1,96$ $Z_{2019} = - 0,3877 - 1,0736 \times 2,82 + 0,0579 \times 0,1 = -3,41$ $Z_{2020} = - 0,3877 - 1,0736 \times 1,41 + 0,0579 \times 0,59 = -1,87$	

Модель Спрінгейта	
$Z = 1,03 \cdot X1 + 3,07 \cdot X2 + 0,66 \cdot X3 + 0,4 \cdot X4$ X1 – робочий капітал / загальна вартість активів; X2 – оподаткований прибуток і проценти / загальна вартість активів; X3 – оподаткований прибуток / короткострокова заборгованість; X4 – об'єм продажу / загальна вартість активів.	$Z = 1,03 \cdot X1 + 3,07 \cdot X2 + 0,66 \cdot X3 + 0,4 \cdot X4$ X1 – робочий капітал / загальна вартість активів; X2 – оподаткований прибуток і проценти / загальна вартість активів; X3 – оподаткований прибуток / короткострокова заборгованість; X4 – об'єм продажу / загальна вартість активів.
$Z_{2018} = 1,03 \cdot 0,6 + 3,07 \cdot 0,01 + 0,66 \cdot 0,02 + 0,4 \cdot 0,97 = 1,0499$ $Z_{2019} = 1,03 \cdot 0,93 + 3,07 \cdot 0,23 + 0,66 \cdot 3,41 + 0,4 \cdot 1,69 = 4,5906$ $Z_{2020} = 1,03 \cdot 0,42 + 3,07 \cdot 0,12 + 0,66 \cdot 0,21 + 0,4 \cdot 0,66 = 1,2036$	

Масштаби банкрутства в економіці України визначаються кількістю заяв у справах позовного провадження про банкрутство.

Так, у 2020 р. було розглянуто 20072 справ, проти 26506 – 2019 р., 22403 – 2018 р., 20353 – 2017 р., 22903 – 2016 р., 28674 – 2015р. , 34425 – 2014р., 30205 – 2013 р., 11391– 2012 р., 14809 – 2011р.

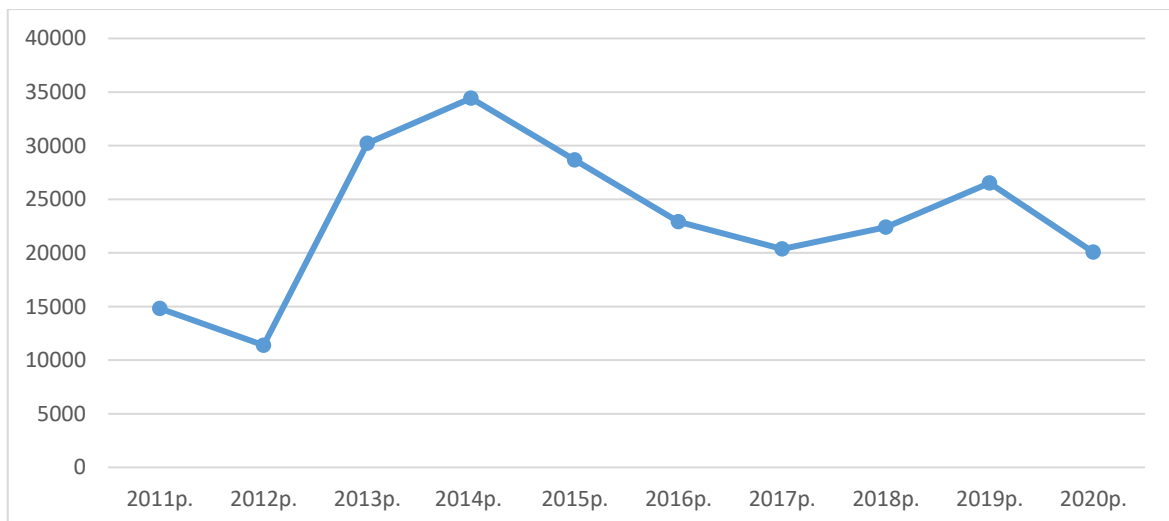

Рис.1 Динаміка кількості заяв у справах позовного провадження про банкрутство [9].

Найвищий показник спостерігаємо у 2014 р. Причиною цього могли стати зміни до податкового законодавства, що зобов'язали підприємства

платити податки незалежно від того функціонує суб'єкт господарювання чи ні. Таким чином, власникам підприємств, які не працювали і були заморожені, було не вигідно сплачувати податки. Відповідно вони звертались щодо їх ліквідації.

Що ж до неочікувано низького показника у період пандемії, то це пов'язано з тим, що українські суди також не працювали або працювали у обмеженому режимі.

17 жовтня 2020 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо недопущення зловживань у сфері банкрутства на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби Covid-19» [10].

Документ містить низку нових правил, які поширюються на період дії карантину, а також протягом 90 днів з дня скасування карантину:

- забороняється відкриття проваджень у справах про банкрутство за заявами кредиторів за вимогами, що виникли з 12 березня 2020 року;
- продовжується строк звернення боржника до суду із заявою про банкрутство;
- проведення аукціонів з продажу майна може бути зупинене за рішенням комітету кредиторів (для майна, що є предметом забезпечення – забезпечених кредиторів);
- не нараховуються відсотки, штрафні санкції на ті зобов'язання, які реструктуризовані планом санації;
- прострочені зобов'язання, передбачені планом санації, підлягають розстроченню на строк виконання такого плану.

З одного боку, впроваджувані зміни покликані встановити додаткові гарантії для тих боржників, які можуть стати неплатоспроможними внаслідок дії карантинних обмежень. З іншого боку, ці зміни можуть суттєво обмежити права кредиторів з вимогами до боржника за період як до 12 березня 2020 року, так і після зазначеної дати. Але, враховуючи, що Кодекс України з процедур

банкрутства є «прокредиторським», можемо говорити про певний компроміс для усіх сторін.

Взагалі, за результатами досліджень Світового банку за показником “Resolving Insolvency” (урегулювання неплатоспроможності) Україна посідає низьке 146 місце. Показники Resolving Insolvency знаходяться на наступному рівні:

- середня тривалість розгляду судової справи, в рамках якого здійснюється фінансове оздоровлення боржника або визнання боржника банкрутом, становить 2,9 року;
- витрати на супровід процедури банкрутства складають не менше 40,5% від вартості майна боржника;
- індекс стягнення заборгованості за різними оцінками коливається в межах 9% [11].

Висновки. Банкрутство враховує поряд з інтересами кредиторів та власників підприємств також і інтереси суспільства, які полягають у санації підприємств та збереженні таким чином важливих для народного господарства робочих місць. Отже, необхідність уникнення банкрутства є очевидною. Для цього з одного боку потрібне сприятливе політико-економічне середовище, а з іншого - запобігання кризовим явищам на підприємстві та використання ефективних механізмів його функціонування.

БІБЛОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: учебный курс. К; Ника-Центр Эльга, 2007. 451 с.
2. Терещенко, О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навчальний посібник. К:КНЕУ, 2004. 412 с.
3. Пластун О. Л. Визначення сутності поняття «банкрутство» в сучасній науковій літературі. Вісник ЖДТУ. 2009. № 2. С. 256– 261.
4. Данілов О. Д., Паєнтко Т.В. Фінанси підприємств у запитаннях і відповідях: навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2011. 256 с.

5. Кодекс України з процедур банкрутства: від 21.10.2019 р. № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19> (дата звернення: 13.04.2020)
6. Мілаш В.С. Господарське право : навч. посіб. для підготовки до іспитів. 3-тє вид., змін. Х. : Право, 2016. 332 с
7. Чібісова І.В. Методи оцінки і прогнозування банкрутства підприємств. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2012. Вип. 22(2). С. 389-394.
8. Фугело П.М. Ситуаційне управління в ризик-менеджменті АПК. Науковотеоретичний журнал Хмельницького економічного університету «Наука й економіка». Хмельницький, 2010. № 1(17). С.146–155
9. Судова статистика. Офіційний вебпортал «Судова влада України URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka (дата звернення: 25.04.2020)
10. Закон України «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо недопущення зловживань у сфері банкрутства на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби Covid-19» від 18.06.2020 р. № 728-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-20>(дата звернення: 25.04.2020)
11. Doing Business 2020 // Офіційний інтернет-ресурс Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://documents1.worldbank.org/curated/en/688761571934946384/pdf/Doing-Business-2020-Comparing-Business-Regulation-in-190-Economies.pdf> (дата звернення: 25.04.2020)

REFERENCES:

1. Blank Y. A. (2007). Fynansovyy menedzhment: uchebnyy kurs [Financial management: a training course]. K; Nyka-Tsentr Elha. 451 pp. (in Ukrainian)
2. Tereshchenko O. O. Finansova sanatsiya ta bankrutstvo pidpryyemstv [Financial rehabilitation and bankruptcy of enterprises:Tutorial]. K:KNEU, 2004. 412 p. (in Ukrainian)

3. Plastun O. L. (2009). Vyznachennya sutnosti ponyattya «bankrutstvo» v suchasniy naukoviyy literaturi [Defining the essence of the concept of "bankruptcy" in the modern scientific literature]. Visnyk ZHDTU. № 2. P. 256-261. (in Ukrainian)
4. Danilov O. D., Payentko T.V. (2011). Finansy pidpryyemstv u zapytannyakh i vidpovidyakh [Enterprise finance in questions and answers: a textbook]. K.: TSUL. 256 p. (in Ukrainian)
5. Kodeks Ukrayiny z protsedur bankrutstva: vid 21.10.2019 r. № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>(data zvernennya: 13.04.2020)
6. Milash V.S. (2016). Hospodarske pravo [Business law: textbook]. KH. : Pravo. 332 p. (in Ukrainian)
7. Chibisova I.V. (2012). Metody otsinky i prohnozuvannya bankrutstva pidpryyemstv [Methods of assessing and forecasting the bankruptcy of enterprises]. Naukovi pratsi Kirovohrads'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky. №22(2). P. 389-394. (in Ukrainian)
8. Fuhelo P.M. (2010). Sytuatsiynе upravlinnya v ryzyk-menedzhmenti APK [Situational management in risk management of agro-industrial complex]. Naukovoteoretychnyy zhurnal Khmelnytskoho ekonomichnoho universytetu «Nauka y ekonomika». Khmelnytskyy. № 1(17). P.146-155 (in Ukrainian)
9. Sudova statystyka. Ofitsiynyy vebportal «Sudova vlada Ukrayiny URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka (accessed 10.04.2020)
10. Zakon Ukrayiny «Pro vnesennya zmin do Kodeksu Ukrayiny z protsedur bankrutstva shchodo nedopushchennya zlovzhyvan u sferi bankrutstva na period zdiysnennya zakhodiv, spryamovanykh na zapobihannya vynyknennyyu i poshyrennyu koronavirusnoyi khvoroby Covid 19» vid 18.06.2020 r. № 728-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-20>(accessed 14.04.2020)
11. Doing Business 2020 // Ofitsiynyy internet-resurs Svitovoho banku [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: <http://documents1.worldbank.org/curated/en/688761571934946384/pdf/Doing-Business-2020-Comparing-Business-Regulation-in-190-Economies.pdf> (accessed 25.04.2020)